

kultúra

Mácsai Pát és a búbánatos értelmiségi | Párizsi tavasz | Szörényi Levente-interjú

SÜMEGI ROZSA

[sumegi.rozsa@hufuvalbez.hu]

Egy kiló bélszín?

Nyilván nem véletlen, hogy a hazai közállapotokat dicsérő költemény a magyar irodalomban nemigen született – mondja **Mácsai Pál**. Az Örkény Színház igazgatóját filmszerepéről, Jordán Tamásról és a politikai üzenetekről is kérdeztük.

FOTÓ: HUBÓZ HUBÓZ

1000 | 1000 | 1000 | 1000 | 1000 | 1000 | 1000 | 1000 | 1000 | 1000

49

– Felújítása miatt elköltözött az Örkény Színház a Városmajorba, és a kényszerű felfordulásból happeninget csináltak videóklippel, városnéző buszozással. Tudatos imázskampány?

– Tudatos igen, imázs is, de remélem igazán kampány, olyasmire a színházaknak nem futja. Nem ügyrötség csinálja, hanem mi magunk.

– Szívesen vállalja a társulat ezt a pluszmunkát?

– Igen. Akkor kérem őket, hogy fargassunk, ha sokakhoz szeretnénk eljutni, és olyasmiről adunk hírt, am fontos nekünk. Az építkezés, a költözés ilyen. Nekem a civilség a fontos ezekben a klipekben. Szerencsére az is látszik rajtuk, hogy olcsók. Azt hiszem, egy profi reklám pusztá fogatókönyve többbe kerül, mint az Örkény éves marketing-költségvetése. Amit mi csinálunk, az majdnem ingyen van, kedvből, közlésvágyból. Szerintem ezért is nat.

– Az ÉLŐ költők társasága című klipek, amelyekben egy-egy kortárs költő versét mondják, hogyan születtek?

– Minden vers kortárs volt egyszer, a költő nem az „utókornak ír, hanem a jelennek. De mert az *Anyám tyúkja 1-2.* előadásainkban az a beépő, hogy a költő haliott legyen, lelkifurcalásom támadt, hogy a kortársakkal nem foglalkozunk. Ezért kértem fel 25 költőt, hogy írjanak nekünk. Hogy ki kinek, az: saroltuk. A Tyúkokban is igyekszünk kortársnak telíteni a régi szerzőt, de ha élő költők egyenesen nekünk írnak verset, az mégis más.

– Akkor miért nem mondanak a színpadon kortárs verseket is?

– Mert nem érne meg annyi előadást, hogy másorra tűzhessük. Az *Anyám tyúkják* sikerének egyik oka, hogy főleg ismert verseket mondanak. A klipeknek pedig több mint egymillió elérésük volt, és tudjuk, hogy legalább félmillióan végig is néztek verset vagy verseket. Ennyi néző eléréséhez nálunk több mint ezer telt ház kellene. A kortárs művekhez az Internet jó főúr.

– Az *Anyám tyúkja-estek* – és a magyar közélet – fontos vonulata a közéleti költészet.

– Ez a mi iránk egyik legregibb, szakadatlan áramlata. A hazai közállapotokat dicsérő költemény a magyar irodalomban remélem született, nyilván nem véletlenül. Azokkal perlekedő nagy mű annál több, *Bornemisza Pétertől Berzse-*

– Az *Anyám tyúkja 2*-ben az ön egyik verse József Attilától a Thomas Mann üdvözlése: miért pont ezt választotta?

– A *József és testvérei* miatt. Érdeke-nyebb összefüggésbe kerül a daraválasztásunk, ha halljuk, hogy nyolcvan

„Gyatrán fogalmazott mondatok, zavaros, kusza, ellentmondó – emberi, társadalmi – fogalmak között élünk.”

Foto: MTI - Szegényváros

» Buszok sajtótájékoztató a színház ideiglenes helyszínére, a városmajori sátorba mentek

nyán, *Petőfin, Aany, József Attilán* át: *Orbán Ottón, Petrin* keresztül máig.

– A *Föltáradott a tenger vagy az Egy mondat a zsarnokságról* című versekre rezonál a közönség?

– Persze. A néző a jelenkor tapasztalataival érzel, nem a történelmi ismereteivel vagy a műveltségével. Például József Attila *Mondd, mi értel...* című versét halgatva ki gondol a múlt század harmincas éveinek ipari proletariátusára? Serki. Meg a tanárok sem. Nyilván nem a fővárosi értelmiségi közönségben ülnek azok, akikről a vers szól, de mert ma is lehet úgy születni Magyarországon, hogy az embernek nincs perspektívája, a vers megszólal és hat. Nagy kérdés, hogyan kell, hogyan lehet erről hitelen, komolyan beszélni Budapesten, a belvárosban.

évvél ezelőtt mit vártak Thomas Mann-tól Budapesten. Ugyanazt, amit ma. Valami magasabbat, valami létszégbevonhatatlanul hitelest, „fehérek közt egy európaít”. Érdekes kapcsolódás, tisztelgés, jelzés, hogy Thomas Mann mit jelent nekünk, és miért.

– A szózatlanul hosszú, ötórás József és testvéreit még a régi, kényelmetlen székeken mutatták be, nagy sikerrel.

– *Sóspár lidő* rendezőnk és dramaturgunk állt elő az ötlettel, ami annyira lehetetlen, hogy azonnal igent mondtam. Azért, mert teljesen más a mű szellemi horizontja, mint a mai létezésünké. Mi gyatrán fogalmazott mondatok és zavaros, kusza, egymásnak ellentmondó – emberi, társadalmi, történelmi – fogalmak között élünk. Most megszólal a színpadon egy szöveg, amelyből az

árad, hogy az ember értelmes, elemző lény, aki képes magas színvonalon gondolkodni és fogalmazni, s még szellemes is. Ezt nagyon jó nézni és hallgatni.

– Az átépítés részben azt célozza, hogy a színház visszakapja korábbi Bauhaus jellegét, de a színpadkép a József...-ben is egyszerű, visszafogott.

– Ebben a színházban nem lehet nagy fakszít – díszlet, látvány, világítás – csinálni. Egy ilyen picit térben gondolattal kell előállni. Alkatilag sem igen vonzódunk a nagy, teátrális eszközökhöz, én legalábbis nem, lehet, hogy a többiek azért vágnának rá... De a színpad az átépítés után sem lesz nagyobb, ott már rég elmentünk a falig. A nézőtér lesz kényelmesebb. Amikor 1982-ben átadták a felújított Madách Kamarát – amelynek helyén az Örkény nyílt –, még nem volt divat szidni egy új beruházást. Hát, ez annyira elrontott ház, hogy már akkor önfeledten ócsárolták a sajtóban. A 60-as, 70-es évek a befedések, burkolások kora volt, lásd Corvin

Áruház, Magyar Színház. A látható falak mögött nálunk is kongó, üres terek vannak, ezeket most visszaszolgáltatók a nézőknek. Valójában helyreállítunk és modernizálunk egyszerre: visszaadjuk az épület eredeti, Gerlóczy Gedeon-féle alaprajzát, és korszerűsítjük, amit kell, a láthatást, az akusztikát, az épület esztétikáját, és persze kényelmesebbre cseréljük a székeket.

– Hosszú idő után moziban is láthatuk, Enyedi Ildikó Testről és lélekről című filmjében korrupt rendőrt alakít: ő hozza ebbe a költői filmben a hétköznapi valóságot?

– Ő az egyik ilyen szereplő. A rendőr szemszögéből a film konfliktusa egy jelentéktelen, szinte derűs nyomozati eset, miközben a főszereplők életük legihletettebb időszakát élik. Hálás vagyok Enyedinek, hogy ez a rendőr teljesen más alak, mint az a tölem megszkott búbanatos értelmiségi, akit sokszor, például az általa is rendezett *Terápia* című sorozatban is játszom.

– A rendőr megvesztegetése a filmben lényeges elem?

– Nem tudom, ez megvesztegetés-e – egy kiló bélszín? Ahhoz képest, amit ma Magyarországon a korrupcióról tudunk, ez kis, kedélyes, békebeli semmisség. Ez valami életszerűen kisstílusú, és igaz.

– Mit szól ahhoz, hogy a rendező, Enyedi Ildikó nyilatkozata – amely szerint nem tud büszke lenni az országra – olyan nagy vihart kavart?

– Azt, hogy mindenkinek joga, egy művésznek pedig kötelessége, hogy aggódjon az országáért. Enyedi Ildikó rendkívül jelentős alkotó, és biztosak lehetünk benne, hogy nagyon szereti a hazáját. Erről beszéltünk a költészet kapcsán: ha baj van, a művész megszólal, és kimondja, ami nem tetszik.

– Az Örkény Színház is gyakran ad hangot a véleményének: 2015-ben, amikor a kettészakadt színházi életben a Magyar Színházi Társaság és a Vidnyánszky Attila vezette Magyar Teátrumi Társaság között konfliktus tá- »

» **madt, elsőként hívtatták a Pécsi Országos Színházi Találkozót.**

– Nem bojkottáltuk, hanem a versenyben nem vettünk részt. A bojkott azt jelentette volna, hogy nem lépünk fel Pécsen. Nekünk fontos a pécsi közönség, a POSZT is, sokat kaptunk tőle. Az Őrkény Színház elfogadásában nagy szerepe volt az ott nyert díjaknak, nagylépcsős lett volna bojkottálni. Pont azért léptünk, mert felelőssége: érzünk érte.

– **Kiálltak a szombathelyi színház igazgatója, Jordán Tamás mellett is, akiknek mandátumát végül egy évvel meg hosszabbították.**

– Én még csak az unásig ismert forgatókönyv okozta elkeseredéssel követtem, mi történik, amikor a társulat már jelzte, hogy mondani kellene valamit. A FOSZT-tal kapcsolatban döntés előtt is társulati egyetértés volt annak idején. Ami Jordánt illeti, nem kérdés: elmozdítására nincs szakmai indok. A színház élő szövet, érzékeny kapcsolatok, művészi bizalom, egymásra hatások finom hálózatain keresztül működik. Mint a csapatsportoknál: számtalan összetevőből – ezek közül az egyik a jó vezető – lassan felépül egy rendszer, amelyben működni tud a közösség. Ha a színház jó – folyamatos fejlődésben van, társulata egységes, közönsége hű, gazdasági mutatói szilárdak és így tovább –, akkor nincs miért az igazgató ellen indulni. Akkor helyes pályázni, ha ebben az érzékeny egyensúlyban zavar támad, vagy a megtorpanás jeleit érezi.

– **De ha lejár az igazgató mandátuma, és nyilvános pályázatot írnak ki, akkor arra lehet jelentkezni, nem?**

– Természetesen. A pályázati rendszer azért is jobb, mint a pusztán kinevezés, mert a fenntartó számára az is jel, ha nincs az igazgatót kívül pályázó, az is, ha egy van, és az is, ha hét.

– **Egyszer a színpadról is választottak közéleti megnyilvánulásra: az „a föld befogad, avagy SZÁMODRA HELY” című darab akkor született, amikor Szakály Sándor, a Veritas Intézet igazgatója azt mondta, a Kamenyec-podolszki deportálás pusztán idegenrendészeti intézkedés volt. Anyira felháborítottak**

tartotta ezt a kijelentést, hogy muszáj volt rá darabbal válaszolni?

– Igen. Húszezer ártatlan menekült északról az országhatáron túlra, egyenesen a halálba, az nem idegenrendészeti eljárás. Hanem történelmi botrány. És erkölcsi katasztrófa. Meggyőződéssel adtam teret annak, hogy *Mohácsi János* megrendezze ezt az előadást. Ám

„Most télen egy orvosi váróban egy rövidlátó nővér azt mondta nekem: **maga következik, fiatalember!**”

sokszor elmondtam, hogy egyetlen előadás sem áll meg a lábán attól, hogy politikailag üzen valamit. Az kevés. Amikor maga megírta a *Kampányszínház* című híres cikkét...

– **Nem az volt a címe, hanem az, hogy Főszerepben: a politika.**

– ...de a címlapon ez állt: *Kampányszínház* – akkor éppen azért voltam arra a cikkre annyira dühös, és azért hoztam fel most is, mert ezzel a címlappal az újság pártpolitikai szolgáltatásainak minősített egy jelentékeny, ráadásul kifejezetten mindenki: ölt független indítatású színházi előadást, *Bodó Viktor Revizort* a Vigaszínházban. Ezt nem szabad. Ezzel a közéleti platformjára rántunk valamit, aminek pedig merőben más a horizontja, mint a politikának. Jelentékeny előadást ugyanis lehetetlen sánca megrendelésre létrehozni. Jó színházat érintettségből, személyes fájdalomból vagy oromból, rovicent élményből, igazságból lehet csinálni, aminek nem a parlamenti választásokhoz van köze, hanem az élethez. Különben nem is lenne közönsége, tegyük hozzá.

– **Szerintem a darab rántotta magát a közéleti platformjára. Az Őrkény a Számodra helytel nem közéleti kijelentésre reagált?**

– Valóban szcen gurultak be Mohácsiés, de az előadással már cseppet sem csak arra válaszoltak. Egy műalkotás összehasonlíthatatlanul bonyolultabb, mint egy úgynevezett közéleti kijelentés.

A *Számodra helytel* című darabban pedig az alkotók egy különösen komplex láttelep jutottak. Én senol nem láttam ilyen világosan megfogalmazva – talán *Őrkényről, a Pistit a vérvizokuban* egyes jeleneteiben –, hogy a kis családok és hazugságok milyen egyenesen vezetnek el a gondolkodás kifacsarodásáig, majd a tébolyig. Groteszk, fájdalmas je-

lenetek voltak ezek, ahogy a darabbeli alakok próbálták kimagyarázni a lehetetlent, mentgetni és megokolni a menthetetlent.

– **Amikor közleményeket adnak ki, kell-e mérlegelnünk, hogy a kormány-párti Fővárosi Önkormányzat egésze szlalt működne?**

– Nem. Soha nem tapasztaltam sem miféle beleszózlási szándékot a fenntartó részéről sem a munkánkba, sem a véleményünkbe. Kizárólag támogatást kaptunk, például a nézőtér átépítését is a főváros finanszírozza.

– **A VII. kerületi fideszes polgármesterrel. Vattamány Zsolttal az Őrkény kertek alkalmazásával pedig közösen is zenélnek.**

– Sőt, tőlük kaptuk a Stúdió színház-zsant is, mert a helyiség az övék. Tényleg jól gliározik, de ez nem volna elég egy jó kapcsolathoz. A Macák tér megújításakor alakult ki ez, amikor együtt dolgoztunk azért, hogy az autóparkoló helyén élhetőbb városi tér legyen.

– **Nemrég ünnepelte 56. születésnapját: igaz, hogy a fiatal lányok a mai napig integetnek önnek?**

– Nem. A múltkor egy közönségtalálkozó után két lány integetett, én vissza-integettem az autóból, ebből lett valami poszt a neten. Ez olyan, min: most télen egy orvosi váróban, amikor egy rövidlátó nővér azt mondta nekem maga következik, fiatalember. Ezt biztos akkor hallottam életemben utoljára. ■